

Peter Newmark’ın Çeviri Yöntemleri Çerçevesinde Balzac’ın Gobseck Romanının Çevirilerinin İncelemesi

Muzaffer KAYA*

Özet

Edebiyat, insanı ve toplumu derinlemesine yansıtan, içerik ve biçim özelliklerini kültürler arasında aktarabilen güçlü bir sanat dalıdır. Zaman ve mekân ile birlikte sürekli değişim gösteren edebiyat, sosyal yaşamı, insan doğasını, kültürü ve ideolojiyi yansıtan bir aynadır. Roman, insan yaşamına dair farklı konuları ele alan ve dili temel anlatım aracı olarak kullanan önemli bir edebî türdür. Dünya edebiyatında zengin örneklerle sahip olan roman türüne önemli katkılar sunan isimlerden biri de 19. yüzyıl Fransız yazarı Honoré de Balzac’tır. Bu çalışmada Balzac’ın 19. yüzyılda kaleme aldığı Gobseck adlı eserinin üç farklı yayınevinden çıkan Türkçe çevirileri Peter Newmark’ın (1988) kaynak ve erek dil odaklı çeviri yöntemleri kapsamında karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Kaynak dil odaklı yöntemler sözcüğü sözcüğüne, sözdizimsel, sadık ve anlamsal çeviri olup erek dil odaklı yöntemler ise uyarlama, serbest çeviri, deyimse ve iletişimsel çeviridir. Araştırmada bu yöntemler betimlenip çevirmenlerin tercihleri belirlenmeye çalışılmaktadır. Yapılan incelemeler doğrultusunda çevirmenlerin erek dil odaklı ve erek okur öncelikli çeviri yaptıkları tespit edilip çevirmenlerin en çok anlamsal, uyarlama ve serbest çeviri yöntemleri tercih ettikleri belirlenmiştir. Sonuç olarak çalışmanın bulgularının çeviribilim alanına uygulamalı açıdan katkı sunması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri kuramları, çeviri yöntemleri, Balzac, Gobseck.

An Analysis Of The Translations Of Balzac’s Novel Gobseck Within The Context Of Peter Newmark’s Translation Methods

Abstract

Literature is a powerful art form that profoundly reflects human beings and society, capable of transferring content and stylistic features across cultures. Constantly evolving with time and space, literature acts as a mirror reflecting social life, human nature, culture, and ideology. The novel, an essential literary genre, addresses various aspects of human life, employing language as its primary medium of expression. One prominent contributor to the richness of this genre in world literature is the 19th-century French author Honoré de Balzac. This study comparatively examines three Turkish translations of Balzac's 19th-century novel Gobseck, published by different publishing houses, within the framework of Peter Newmark's (1988) source-oriented and target-oriented translation strategies. Source-oriented methods include word-for-word, syntactic, faithful, and semantic translations, whereas target-oriented methods encompass adaptation, free translation, idiomatic translation, and communicative translation. The research aims to identify translators' strategic choices by describing these strategies. Based on the conducted analyses, it was determined that the translators predominantly adopted a target language-oriented and target reader-focused approach, with a particular preference for semantic, adaptation, and free translation methods. Ultimately, the findings of this study are intended to provide practical contributions to the field of translation studies.

Keywords: Translation studies, translation methods, Balzac, Gobseck.

*Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, Kırıkkale / Türkiye, muzafferkaya23@hotmail.com.

ORCID : 0000-0003-0145-690X

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Kaya, M. (2025). Peter Newmark’ın Çeviri Yöntemleri Çerçevesinde Balzac’ın Gobseck Romanının Çevirilerinin İncelemesi, *Küllüye*, 6(2), 296-315. <https://doi.org/10.48139/aybukulluye.1657571>

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş / Received	Kabul / Accepted	Türü / Type	Sayfa / Page
14 Mart 2025	3 Haziran 2025	Araştırma Makalesi	296-315
14 March 2025	3 June 2025	Research Article	

Extended Abstract

This study aims to comparatively analyze three Turkish translations of Honoré de Balzac's novel *Gobseck* within the theoretical framework provided by Peter Newmark's translation methods. Recognizing literature as an influential art form capable of transcending cultural boundaries, translation serves as a crucial medium through which literary works attain universal value. Hence, translation extends beyond the mere transfer of words, encompassing complex layers of meaning, style, and cultural nuances inherent in literary texts.

The primary objective of this research is to investigate how Newmark's classification of source-oriented (word-for-word, syntactic, faithful, semantic) and target-oriented (adaptation, free, idiomatic, communicative) translation methods is applied practically by translators. This study particularly seeks to highlight translators' methodological preferences, informed by theoretical approaches, by scrutinizing three Turkish translations of Balzac's *Gobseck*. These translations are by Vedat Günyol (Ayrıntı Yayınları, 2019), Ümit Moran Altan (Can Sanat Yayınları, 2021), and Derya Akküç (Maviçatı Yayınları, 2021).

The study addresses the strategic choices translators make at the textual level, contrasting with previous research typically centered on micro-level translation strategies. The main inquiries are: how Newmark's methods manifest in the translation choices, which methods are predominantly preferred, and what fundamental differences exist between source-oriented and target-oriented approaches. These questions aim to reveal the conscious, strategic nature of translation practices, ultimately contributing both practical and theoretical insights to translation studies and education. To achieve this goal, the methodology adopted involves a detailed comparative analysis. Selected excerpts from Balzac's original text—comprising narrative descriptions, dialogues, and culturally-specific references—were systematically compared against their counterparts in the Turkish translations. Each translated excerpt was categorized according to Newmark's eight defined methods. It is essential to note that this study explicitly focuses on Newmark's broader methods rather than his more detailed translation strategies, providing a holistic examination at the textual level.

The analysis yielded several significant findings regarding translators' method preferences. Primarily, translators showed a strong preference for target-oriented methods, notably semantic translation, adaptation, and free translation. These methods were utilized primarily to achieve fluency, naturalness, and enhanced readability for the target audience. Adaptation and free translation emerged as prominent choices, particularly in contexts requiring significant cultural or contextual mediation, while semantic translation was preferred in contexts necessitating fidelity to the original's nuanced meaning. Individual translator tendencies were also examined. Translator 1 (Günyol) consistently balanced semantic translation and adaptation, suggesting a deliberate effort to accommodate the target audience while retaining important elements of the original style. Translator 2 (Altan) frequently utilized the adaptation method,

complemented by explanatory footnotes, emphasizing cultural clarity and comprehension. Translator 3 (Akküç), on the other hand, extensively favored free translation, indicating a more interpretative and naturalizing approach aimed at maximizing clarity and engagement for contemporary Turkish readers.

Conclusively, this comparative analysis demonstrates that translators predominantly adopt target-oriented approaches, driven by the objective of creating texts that resonate effectively and naturally within the target culture. The marked preference for adaptation, free, and semantic translation underscores the translators' balancing act between fidelity to the original text and the readability and cultural compatibility required by the target audience. This methodological dichotomy—between preserving source-text fidelity and ensuring target-text fluency—plays a decisive role in translation practices and directly influences reader reception and interpretation. Furthermore, the study holds significant implications for translation pedagogy. It emphasizes the necessity of developing translators' strategic awareness and encourages translation education programs to incorporate comparative methodological analyses. By engaging students in exercises that contrast multiple translations of a single source text, educators can foster critical thinking about translation strategies, enhancing students' ability to make informed, context-sensitive translation choices. Thus, the findings advocate for translation training that integrates theoretical frameworks with practical, method-aware exercises, preparing future translators to navigate effectively between source fidelity and target fluency.

Ultimately, this research enriches both theoretical discussions and practical methodologies within translation studies, advocating an integrated, reflective approach to translator education. By illustrating how theoretical methods concretely shape translators' practical decisions, the study underlines the dynamic interplay between translation theory and practice.

Giriş

Edebiyat, insanı ve onun tüm sorunlarını ele alan, estetik bir değer taşıyan ve özgün bir dille aktarılan yaratıcı sanatın bir ürünüdür. Mekâna ve zamana bağlı olarak değişen edebiyat, hiçbir dönemde ve yerde tamamen aynı kalmamaktadır. Edebî eserleri incelemek, yalnızca metinleri analiz etmek değil; sosyal yaşamı, insanı, kültürü, ideolojiyi ve hatta insan varoluşuna dair daha geniş kapsamlı meseleleri araştırmak anlamına gelmektedir. Edebî eserler, başta destan, peri masalları, hikâyeler, romans, romanlar, öyküler, denemeler ve makaleler olmak üzere çeşitli türlerden oluşur. Edebî türlerden biri olan roman, insan yaşamına dair farklı sorunları ele alan ve dili bir anlatım aracı olarak kullanan bir edebiyat türüdür. Dünya edebiyatında sayısız örnek bulunan bu tür, farklı yazarlar ve dönemler üzerinden incelendiğinde zengin bir birikim sunar. İşte bu birikimin önemli parçalarından biri de 19. yüzyılın seçkin Fransız yazarlarından biri olan Honoré de Balzac’ın kaleme aldığı Gobseck adlı eserdir.

Balzac tarafından 1830 yılında kaleme alınan Gobseck adlı eser, önce Mart 1830’da “L’usurier” başlığıyla La Mode gazetesinde taslak hâlinde yayımlanmış; ardından

Ağustos 1830'da *Le Voleur* gazetesinde yer almıştır. Aynı yılın sonunda “*Les dangers de l'inconduite*” adıyla yayımlanmıştır. 1835 yılında “*Papa Gobseck*” adıyla tekrar basılan eser, *La Comédie humaine*'in ilk basımı yapıldığı 1842'de “*Gobseck*” adıyla kesin hâlini almıştır. Balzac'ın bu eserinin farklı dillere ve edebî çevrelere ulaşarak evrensel bir değer kazanmasında kuşkusuz çeviri etkinliğinin payı büyüktür. Nitekim edebî metinlerin kültürler arası yolculuğunu mümkün kılan çeviri yalnızca sözcükleri değil, bir metnin barındırdığı tüm anlam katmanlarını ve biçimsel özellikleri de erek dilde yansıtmayı amaçlar. Bu noktada, çeviri sürecinin nasıl tanımlandığı ve hangi aşamalardan geçtiği özellikle önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle çeviri kavramına ilişkin genel bilgiler sunulacak ve kuramsal çerçeveyi oluşturan Peter Newmark'ın (1988) çeviri yöntemleri açıklanacaktır. Daha sonra Honoré de Balzac'ın kaleme aldığı *Gobseck* adlı eserin üç farklı yayınevi tarafından yayımlanmış Türkçe çevirileri incelenecek ve çevirmenlerin uyguladığı stratejiler, Newmark'ın ortaya koyduğu yöntemler bağlamında değerlendirilecektir.

Kuramsal Çerçeve

Çeviri, bir dildeki iletileri başka bir dile aktarmak amacıyla gerçekleştirilen bir dil değişim sürecidir. Çevrilecek metin kaynak metin, çevirinin gerçekleştirildiği dil erek dil ve ortaya çıkan metin ise erek metin olarak adlandırılmaktadır. Bu açıdan ele alınınca çeviri, yazılı bir kaynak metnin anlamını ve biçimini erek dilde eşdeğer bir metin oluşturacak şekilde aktarma süreci olarak ifade edilir. Çevirmenler için bu süreç hem kaynak hem de erek dilin dilbilgisel ve kültürel boyutlarını derinlemesine anlamayı, ayrıca iki dilin ve kültürün analiz edilmesini gerektirir. Çeviri, başlangıçta bir dil öğrenme yöntemi olarak ya da karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları kapsamında, çeviri atölyeleri ve karşılaştırmalı dilbilim gibi alanlarda kullanılmaktaydı. James S. Holmes (2008), ilk kez 1972 yılında çeviribilim için bir yapı ve isim önererek bu alana modern bir bağlam kazandırmıştır. Holmes'ün çalışması neticesinde çeviri alanındaki araştırmalar kuramsal, betimleyici ve uygulamalı çeviri olarak birbirine bağlı disiplinler çerçevesinde ele alınmaktadır.

Çeviri kavramı, farklı kuramcılar tarafından çeşitli açılardan ele alınmış ve farklı tanımlamalarla açıklanmıştır. Vinay ve Darbelnet (1958), çeviriyi iki farklı biçim dizgesinin karşılaştırılması biçiminde tanımlarken Mounin (1963), diller arası bir etkileşim süreci olarak değerlendirir. Catford (1965), bir dildeki metinsel unsurların diğer dildeki eşdeğerleriyle değiştirilmesi şeklinde tanımlamakta ve Cary (2008), çeviriyi sanatsal bir eylem olarak görmektedir. Jakobson (1959) çeviriyi bir kod dönüştürme süreci olarak ifade ederken Nida (1964) ise kaynak metnin erek dilde eşdeğerini oluşturma eylemi olarak değerlendirmektedir (akt. Rakova, 2021, s. 94-130). Bu tanımlar, çevirinin yalnızca diller arasında bir aktarım olmadığını, aynı zamanda üslup, iletişim, eşdeğerlik ve sanatsal boyutlar içeren çok yönlü bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Çeviriyi biçimsel, dilsel, sanatsal veya iletişimsel bir eylem olarak ele alan bu yaklaşımlar, çeviri sürecinin farklı bileşenlerini anlamada kuramsal bir zemin oluşturmaktadır.

Newmark (1988, s. 5) ise çeviriyi “bir metnin anlamını başka bir dile aktarma süreci” olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla Newmark’a göre çeviri, bir kaynak dilden erek dile düşünce ve anlam aktarımını ifade eden bir süreçtir. Newmark için iyi çeviri yapmanın öncelikli yolu kaynak metni iyi analiz etmek ve ardından çıkarımlarda bulunarak kaynak metin ve erek metin arasında iletişimi sağlamaktır. Böylelikle yazar, çeviri sürecine kaynak dili ön planda tutarak yaklaşır. Nitekim Newmark için çeviri sürecinde belirleyici olan unsurlar kaynak kültür ve kaynak metindir. Bu nedenle, erek kültürü ve erek metni ikinci planda tuttuğu, yani belirleyici bir unsur olarak görmediği sonucuna varılabilmektedir.

Peter Newmark’a göre (1988) çevirmenin rolü, dilsel, kültürel ve bağlamsal duyarlılık gerektiren çok yönlü bir süreçtir. Çeviri sürecinde çevirmenin önceliklerinden biri, kaynak metni derinlemesine anlamak ve yalnızca sözcük düzeyinde değil, aynı zamanda yazarın niyetini, metnin bağlamını ve biçimini de dikkate alarak çeviri yapmaktır. Newmark, çevirmenin kaynak metne sadık kalmasının önemini vurgulayarak, anlamın, amacın ve biçimin çeviri sürecinde mümkün olduğunca korunması gerektiğini belirtir. Bununla birlikte çevirmen, kaynak metindeki kültürel unsurları doğru şekilde analiz ederek erek dilde uygun karşılıklarını bulmalı, kültürel göndermeler ile deyimisel ifadeleri erek kitleye en uygun biçimde aktarmalıdır. Sonuç olarak çevirmen, çeviri sürecinde metnin türü, bağlamı ve erek kitle gibi unsurlara duyarlı olmalı ve bunları göz önünde bulundurarak çeviri yöntemlerini belirlemelidir.

Çeviri kuramlarına duyulan gereksinim, çeviri eyleminin çok yönlü doğasından kaynaklanmaktadır. Çeviri, yalnızca iki dil arasındaki basit sözcüksel eşdeğerliklerin ötesine geçen, kültürel, bağlamsal ve dilsel unsurların yanı sıra yazarın niyet(ler)inin derinlemesine anlaşılmasını gerektiren karmaşık bir süreçtir. Çevirinin çok boyutlu doğasını kavrayabilmek ve onu çözümleyebilmek için kavramsal bir çerçeve sunan kuramlara ihtiyaç duyulmaktadır. Her dilin ve kültürün kendine özgü özellikleri, bir metni bir dilden diğerine aktarmayı güçleştiren unsurlar arasında yer alır. Çeviri kuramları da bu dilsel ve kültürel farklılıkları çözümlemeye ve bu farklılıkların üstesinden gelmek için stratejiler geliştirmeye olanak tanır. Newmark çeviri kuramının işlevlerini dört maddede açıklamaktadır (akt. Yazıcı, 2005, s. 20). Çeviri kuramı önce çeviriyle ilgili sorunları tespit eder, sonra o sorunları etkileyen unsurları açıklar, ardından tüm olası çözüm yollarını (çeviri yöntemlerini) listeler ve en sonunda bu yöntemlerin içinden duruma en uygun olanını önerir.

Çeviri stratejileri, çevirmenin bir metni kaynak dilden erek dile çeviri yaparken bilinçli olarak yaptığı tercihleri içeren sistematik bir süreç şeklinde tanımlanabilmektedir. Bu süreçte öncelikle, kaynak metnin anlamı, amacı ve bağlamı kapsamlı bir analizle belirlenerek olası çeviri zorlukları tespit edilir ve uygun stratejiler seçilir. Çeviri stratejilerinin seçimi, kaynak metnin yapısal ve biçimsel özellikleri, erek kitlenin dilsel ve kültürel beklentileri ile çeviri bağlamı göz önünde bulundurularak yapılmakta olup sözcüğü sözcüğüne çeviri, yorumlayıcı çeviri, uyarlama ve eşdeğerlik gibi çeşitli yöntemler arasında seçim yapılmasını içermektedir. Seçilen stratejilerin değerlendirilmesi aşamasında çevirmenin metnin anlaşılabilirliği ve okunabilirliği, anlamın

sadakati, erek kitleye uygunluk gibi ölçütleri dikkate alması ve çevrilen metnin erek dilin dilbilgisel kurallarına uyum sağlaması büyük önem arz etmektedir. Çeviri sürecinde alınan kararların bilinçli olması, kaynak metnin ayrıntılı analizi ve çeviri bağlamının derinlemesine kavranmasına dayanmaktadır; böylece etkili bir iletişim sağlanarak erek metnin anlaşılabilirliği artırılmaktadır. Çeviri sürecinin tamamlanmasının ardından uygulanan stratejilerin beklenen sonucu verip vermediğini değerlendirmek amacıyla metin gözden geçirilir ve gerektiğinde ek düzenlemeler yapılarak çeviri kalitesi artırılır.

Peter Newmark'ın çeviri alanındaki en büyük katkısı belirli kavram ve yaklaşımları sistemleştirerek geliştirmesi olmuştur. 1980'li yıllarda yayımladığı eserlerle çeviri uygulamasına yönelik önemli katkılarda bulunmuştur. Sözcüğü sözcüğüne çeviri, serbest çeviri ve sadık çeviri gibi çeşitli çeviri yöntemlerini sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırma, çevirmenlerin karşılaştıkları zorluklara daha net bir bakış açısıyla yaklaşımlarını sağlamıştır. Ayrıca çeviride temel sorunun çevirinin bağımlı yani kaynak dil odaklı mı yoksa serbest yani erek dil odaklı mı yapılacağına yattığını belirtir. Newmark yazınsal, teknik ve uzmanlık metinleri gibi farklı metin türlerine yönelik özel yöntemler ve teknikler geliştirmiştir. Araştırmacı, geliştirdiği bu yöntemleri iki grup altında toplamış ve V diyagramı şeklinde sunmuştur. İlk yöntem kaynak dil odaklı, ikincisi ise erek dil odaklı yöntemlerdir. Kaynak dil odaklı yöntemi sözcüğü sözcüğüne, sözdizimsel, sadık ve anlamsal çeviri oluşturmaktadır. Erek dil odaklı yöntemi ise uyarlama, serbest çeviri, deyimsel ve iletişimsel çeviri oluşturmaktadır (Newmark, 1988, s. 45-47).

KAYNAK DİL ODAKLI

Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri

Sözdizimsel Çeviri

Sadık Çeviri

Anlamsal Çeviri

EREK DİL ODAKLI

Uyarlama

Serbest Çeviri

Deyimsel Çeviri

İletişimsel Çeviri

Kaynak dil odaklı yöntemler

Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri: Kültürel öğeler bire bir aktarılır (Newmark, 1988, s. 45). Newmark'a göre, sözcükler bağlamdan bağımsız olarak en yaygın anlamlarıyla çevrilir ve sözcük sırası, kaynak dildeki biçimiyle korunur. Bir sözcük, diğer sözcüklerle veya kültürel anlamlarla ilişkili olduğunda sözcüğü sözcüğüne çeviri yöntemiyle aktarılır. Kaynak dildeki sözcük sırası, bağlamdan bağımsız olarak çevrildiğinde korunmakta ve her sözcük, en yaygın anlamına göre çevrilmektedir. Sözcüğü sözcüğüne çeviri yöntemi, çoğunlukla kaynak dilin yapısal özelliklerini anlamak veya zorluk içeren bir metni çeviri öncesinde analiz etmek amacıyla bir ön aşama olarak kullanılmaktadır. Bu yöntem her ne kadar kaynak metnin anlamını en doğal şekilde aktaran yöntem olmasa da kaynak metnin biçimsel özelliklerinin mümkün olduğunca korunmasını sağlamaktadır.

Örneğin, Fransızca “La maison est grande et lumineuse.” cümlesinin “Ev büyük ve aydınlık.” şeklindeki çevirisi, kaynak dildeki her sözcüğün doğrudan Türkçeye aktarılmasıyla oluşturulmuştur.

Sözdizimsel Çeviri: Bu çeviri yöntemi, kaynak dilin dilbilgisel yapısını erek dile en yakın biçimde dönüştürmeyi amaçlar ancak her sözcük, bağlamdan bağımsız olarak tek tek çevrilir (Newmark, 1988, s. 46). Kaynak ve erek dillerin farklı cümle yapılarına sahip olması durumunda bu yöntem sıklıkla tercih edilmektedir. Sözcüksel öğeler bağlamsal anlam gözetilmeksizin birebir çevrilirken kaynak dilin dilbilgisel yapıları erek dildeki en yakın eşdeğerlerine dönüştürülür.

Örneğin, “Elle a une voix douce.” cümlesinin “O, yumuşak bir sese sahiptir.” şeklinde çevirisi sözdizimsel çeviridir.

Bu yöntem, çeviri öncesi aşamada dilsel problemlerin belirlenmesi ve çözülmesi gereken noktaların tespit edilmesi açısından önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Örneğin, Fransızca “Je vais souvent au parc pour me détendre et lire un livre.” cümlesinin “Sık sık parka dinlenmek ve kitap okumak için giderim.” şeklindeki çevirisi, kaynak dilin temel yapısının korunarak erek dilin sözdizimsel kurallarına uygun biçimde uyarlanmasıyla oluşturulmuştur. Bu çeviride, sözcük sırası ve cümle yapısı gibi unsurlar kaynak metnin genel anlamını korurken Türkçenin doğal sözdizimi kurallarına uygun bir şekilde düzenlenmiştir. Bu tür bir çeviri yaklaşımı, kaynak dilin yapısal özelliklerini koruyarak erek dilde anlaşılır ve akıcı bir metin oluşturmayı amaçlamaktadır.

Sadık Çeviri: Bu çeviri yönteminde dilbilgisel yapıyla sınırlı olmasına rağmen kaynak metnin bağlamsal anlamını doğru bir şekilde yansıtmak amaçlanmaktadır (Newmark, 1988, s. 46). Kaynak metnin anlamı ve amacı korunarak erek dile aktarılmaktadır. Newmark'a göre bu çeviri yöntemi, dilbilgisel ve sözcüksel “anormallik” düzeyini (kaynak dil normlarından sapma) korurken kültürel terimleri erek dile uygun bir şekilde aktarmaya odaklanır. Kaynak dil yazarının metni oluşturma biçimini ve niyetlerini doğru bir şekilde yansıtmak için özenle çalışılmaktadır. Bu tür bir çeviri yöntemi, hem erek dilin doğal akışına uygunluğu sağlamak hem de kaynak metnin bağlamsal ve kültürel öğelerini korumak adına dengeli bir yaklaşım sunmaktadır. Örneğin, “Les scientifiques ont découvert une nouvelle planète en dehors du système solaire.” cümlesinin “Bilim insanları güneş sisteminin dışında yeni bir gezegen keşfetti.” şeklinde çevirisi sadık çeviridir.

Anlamsal Çeviri: Anlamsal çeviri ile sadık çeviri arasındaki temel fark, anlamsal çevirinin erek dilde estetik değeri göz önünde bulundurmasıdır (Newmark, 1988, s. 46). Bu bağlamda, kaynak dil metninin hoş ve doğal tonunu korumak amacıyla anlamdan gerektiğinde ödün vererek ses uyumu, sözcük oyunları veya yinelemelerin çeviride yer almamasına özen gösterilir.

Anlamsal çeviri, kaynak dil kültürünün estetik değerini yani metnin akıcılığını ve doğal akışını ön planda tutan bir yaklaşımdır. Bu yöntem, kaynak dil metninin estetik boyutunu göz önünde bulundurması ve gerektiğinde anlamdan ödün vermesi bakımından sadık çeviriden ayrılmaktadır. Anlamsal çeviri, sadık çeviriye kıyasla daha esnek ve

uyarlanabilir bir yöntemken sadık çeviri yöntemi ise daha katı ve kuralcı bir yaklaşım sergiler.

Örnekler:

Kaynak Dil: “Froid, paisible, calme au pied de la montagne Kaz dans le district d'Edremit.”

Sadık Çeviri: “Edremit ilçesindeki Kaz Dağı'nın eteklerinde soğuk, huzurlu, sakin.”

Anlamsal Çeviri: “Serin ve huzurlu doğasıyla Kaz Dağı'nın eteklerindeki Edremit ilçesi.”

Kaynak Dil: “Le vent souffle doucement à travers les feuilles dorées de l'automne.”

Sadık Çeviri: “Rüzgâr altın rengi sonbahar yapraklarının arasından hafifçe esiyor.”

Anlamsal Çeviri: “Rüzgâr, sonbaharın altın yaprakları arasından usulca esiyor.”

Erek dil odaklı yöntemler

Uyarlama: En serbest çeviri türü olarak kabul edilmektedir (Newmark, 1988, s. 46). Bu yöntem genelde sanat eserleri ve edebî metin çevirilerinde kullanılırken özellikle tiyatro oyunları (komedi, trajedi) ve şiir çevirilerinde yaygın olarak kullanılır. Konu ve olay örgüsü korunurken kültürel öğeler erek dile uyarlanıp metnin yapısı yeniden oluşturulur. Temalar, karakterler ve olay örgüleri genellikle korunurken metnin yapısı ve üslubu erek kültürün normlarına uygun hale getirilir.

Örnekler:

Kaynak Dil: “Après la pluie, le beau temps.” (Yağmurdan sonra hava güzel)

Uyarlama Çeviri: “Her gecenin bir sabahı vardır.”

Kaynak Dil: “Le Fabuleux Destin d'Amélie Poulain.” (Amélie Poulain'in Olağanüstü Kaderi- Film)

Uyarlama Çeviri: “Amelie.”

Serbest Çeviri: Kaynak metnin özgün üslup, biçim ve içeriğine tam olarak bağlı kalınmadan aktarım yapılır ve genellikle kaynak metinden daha uzun bir çeviri metni ortaya çıkar (Newmark, 1988, s. 47). Bu nedenle serbest çeviri, kaynak metnin bire bir çevirisinden ziyade bir tür “dil içi çeviri” olarak da değerlendirilebilir. Bu yüzden dil içi çeviriler esasen çeviri değil bir tür yeniden yorumlamadır.

Serbest çeviri, özgün metnin konusunu ve içeriğini yeniden üretmeyi amaçlayan bir çeviri türüdür. İçerik korunurken erek dilde doğal ve anlaşılır bir biçim oluşturma hedeflenir. Bu çeviri türünde genellikle kaynak dil metninin biçimsel özellikleri feda edilerek erek dilde önemli değişiklikler yapılmasına olanak tanınır. Bu yaklaşımın savunucuları, serbest çevirinin çoğu zaman açıklayıcı bir biçimde gerçekleştirildiğini ve erek dilde anlamın daha açık hale getirilmesi amacıyla özgün metinde köklü dönüşümlere gidildiğini öne sürmektedir. Dolayısıyla bu yöntem akademik ve teknik çevirilerden ziyade daha çok edebî çevirilerde tercih edilmektedir.

Örnekler:

Kaynak Dil: “Il ne faut pas vendre la peau de l’ours avant de l’avoir tué.” (Ayıyı öldürmeden postunu satmamalısın)

Serbest Çeviri: “Dereyi görmeden paçayı sıvama.”

Kaynak Dil: “Les murs ont des oreilles.” (Duvarların kulakları var)

Serbest Çeviri: “Yerin kulağı vardır.”

Deyimsel Çeviri: Bu yöntem, özgün iletinin erek dilde akıcı bir şekilde yeniden üretilmesini amaçlayan ancak bu süreçte konuşma diline ve deyimlere ağırlık vererek anlamda sapmalara neden olabilen bir çeviri türüdür (Newmark, 1988, s. 47). Çevirmen kaynak metinde bulunmayan ifadeleri erek kültürde yaygın kullanılan deyimse kalıplarla değiştirerek metne canlılık ve doğallık kazandırır. Bu yöntem özellikle günlük konuşma dili içeren metinlerde, edebî eserlerde ve diyalog ağırlıklı içeriklerde tercih edilmektedir. Çeviri sürecinde anlamın doğrudan aktarılmasından ziyade erek dilin ifade alışkanlıklarına uygun, doğal ve akıcı bir anlatım oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Örnekler:

Kaynak Dil: “Elle a un chat dans la gorge.” (Boğazında kedi var)

Deyimsel Çeviri: “Boğazı düğümlendi.”

Kaynak Dil: “Il pleut des cordes aujourd'hui !”

Deyimsel Çeviri: “Bugün bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor!”

Örnekteki Fransızca “Il pleut des cordes” (kelimenin tam anlamıyla “ip gibi yağmur yağıyor”) ifadesi, Türkçedeki “bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor” deyiimiyle eşdeğer hale getirilmiştir. Bu yöntem, kaynak metindeki özgün ifadenin erek dilde doğal ve akıcı bir şekilde oluşturulmasını ve erek okurun Fransızca ifadenin anlamını ve bağlamını daha iyi kavramasını sağlamaktadır.

İletişimsel Çeviri: Bu yöntemde çevirmen, kaynak metnin bağlamsal anlamını, dilini ve içeriğini koruyarak kaynak kültür okuyucusunda yarattığı etkiyi yeniden inşa ederken erek kültür okuyucusu tarafından metnin kolayca anlaşılmasını sağlamayı amaçlar (Newmark, 1988, s. 47). Peter Newmark’a göre iletişimsel çeviride kaynak metnin anlamı ve niyeti etkili bir biçimde erek metne aktarılarak erek okuyucunun beklentileri ve ihtiyaçları dikkate alınır. Çevirmen kaynak metnin yazarını ve erek okuyucuyu birbirine yakınlaştırmaya çalışır; metnin açık, doğal ve akıcı olması için dilsel, kültürel ve sosyal unsurlar özenle değerlendirilir ve erek metin, bu unsurlar ışığında düzenlenir. Çevirmen, anlaşılır ve sade bir dil kullanarak karmaşık ya da belirsiz ifadelerden kaçınır, metni erek okuyucunun bağlamına uygun hâle getirmek adına belirli uyarlamalar yapabilir ancak bu esneklik, kaynak metnin anlamını ve yazarın niyetini mümkün olduğunca korumayı gerektirir. Sonuç olarak iletişimsel çeviri, kaynak metnin yazarını ve erek okuyucuyu birbirine yaklaştıran bir çeviri yöntemi olarak metnin yalnızca anlamını değil, aynı zamanda dilini ve içeriğini erek okuyucunun anlayabileceği

ve kabul edebileceği biçimde sunmayı amaçlar; böylece çeviri, yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı kalmayıp aynı zamanda okurun metni kavrama sürecini de kolaylaştırarak işlevsel ve erişilebilir bir çeviri modeli oluşturur.

Örnekler:

Kaynak Dil: “Défense de marcher sur la pelouse !” (Çimlerin üzerinde yürümek yasaktır)

İletişimsel Çeviri: “Çimlere basmayınız!”

Kaynak Dil: “Sortie de secours – Ne pas obstruer.” (Acil çıkış – Geçiş engellemeyin)

İletişimsel Çeviri: “Acil çıkış!”

Amaç ve Kapsam

Bu makalenin temel amacı, Peter Newmark’ın geliştirmiş olduğu kaynak dil odaklı ve erek dil odaklı çeviri yöntemlerinin çeviri sürecindeki uygulanış biçimlerini incelemek ve çevirmenlerin yöntem tercihlerinin kuramsal yaklaşımlar bağlamında nasıl şekillendiğini ortaya koymaktır. Çalışma, çeviri kuramları ile çeviri uygulamaları arasındaki ilişkiyi anlamlandırmayı hedeflemekte ve özellikle kaynak odaklı yaklaşımlar (örneğin sadık çeviri, sözdizimsel çeviri, anlamsal çeviri) ile erek odaklı yaklaşımlar (örneğin iletişimsel çeviri, serbest çeviri, deyimsel çeviri, uyarılma) arasındaki yöntemsel farklılıkların betimlenmesine odaklanmaktadır. Çalışmanın kuramsal çerçevesini, Peter Newmark’ın A Textbook of Translation (1988) adlı eserinde ortaya koyduğu çeviri yöntemleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte, aynı eserde sunulan 17 adet çeviri stratejisi araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bu tercih, çalışmanın amacının, çevirmenlerin genel eğilimlerinin kaynak dil odaklı mı yoksa erek dil odaklı mı olduğunu belirlemek üzerine kurulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Zira Newmark’ın tanımladığı yöntemler, metin düzeyinde bütüncül bir yaklaşımı ifade ederken; çeviri stratejileri daha çok tümce düzeyinde ve dilin mikro birimlerinde uygulanan teknikleri kapsamaktadır (Newmark, 1988, s. 45–47). Bu bağlamda, yönteme odaklanan bir çözümleme, çevirmenin genel çeviri eğilimlerini ve kuramsal yaklaşımını değerlendirme açısından daha anlamlı sonuçlar sunacaktır. Bu doğrultuda, çalışma hem çeviri yöntemlerinin kuramsal boyutlarını hem de bu yöntemlerin çeviri uygulamalarına nasıl yansıdığını ortaya koyarak, çeviri sürecinin stratejik ve bilinçli yönünü görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranacaktır:

1. Peter Newmark’ın kaynak dil odaklı ve erek dil odaklı çeviri yöntemleri çeviri tercihlerine nasıl yansımaktadır?
2. Çevirmenlerin en çok tercih ettikleri yöntemler nelerdir?
3. Kaynak dil odaklı çeviri yöntemleri ile erek dil odaklı çeviri yöntemleri arasındaki temel farklılıklar nelerdir?

Sonuç olarak bu çalışmada, çeviri süreçlerinde çevirmenlerin edebî eserleri çevirirken hangi yöntemleri tercih ettikleri incelenmiş olup, elde edilen sonuçların çeviribilim ve çeviri eğitimi alanlarına hem kuramsal hem de uygulamalı açıdan katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu zamana kadar yapılan çalışmalara bakıldığında ise (Özyön, 2014; Yıldırım, 2015; Morsy, 2019; Özbakır, 2023; Güzelel ve Süverdem, 2023 Newmark'ın çeviri stratejilerinin ağırlıklı olarak çalışma konusu yapıldığı görülmektedir. Bunlardan Güzelel ve Süverdem (2023) tarafından kaleme alınan makalede İpek Ongun'un Kamp Arkadaşları adlı eserinin İngilizce çevirisi Peter Newmark'ın kültürel öge sınıflandırması ve stratejileri doğrultusunda incelenmiştir. Çalışmada, gençlik yazını çevirisinde kültürel aktarımın önemi vurgulanmış ve çevirmenin hem kaynak kültürü tanıtmaya hem de erek kültüre uyarlama eğiliminde olduğu belirtilmiştir. Özbakır (2023) tarafından yapılan çalışmada ise Toni Morrison'ın Beloved adlı eseri Newmark'ın çeviri yöntem ve stratejileri doğrultusunda incelenmiş; çevirmen Püren Özgören'in kültürel öğeleri aktarma sürecinde özellikle uyarlama, sözcüğü sözcüğüne çeviri ve aktarma yöntemlerini tercih ettiği tespit edilmiştir. Çevirmenin, erek metindeki okuma akışını bozmamak için kimi kültürel ifadelerde çıkarma stratejisine de başvurduğu belirtilmiştir.

Yöntem

Çalışmada, Honoré de Balzac'ın kaleme aldığı Gobseck adlı eser temel alınarak, eserden seçilen çeşitli örneklerin üç farklı yayınevi tarafından yayımlanmış Türkçe çevirileri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İnceleme kapsamında, kaynak metinden rastgele belirlenen örneklerin erek metinlerdeki karşılıkları, Peter Newmark'ın (1988) ortaya koyduğu çeviri yöntemleri çerçevesinde ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir. Eserler hakkında bilgi aşağıdaki tabloda sunulmaktadır:

Tablo 1. Kaynak ve Erek Metin Bilgileri

Kaynak Metin (KM)	Çevirmen 1 (Ç1)	Çevirmen 2 (Ç2)	Çevirmen 3 (Ç3)
Gobseck (Honoré de Balzac, 1845)	Vedat Günyol (1. Basım, Ayrıntı Yayınları, 2019)	Ümit Moran Altan (2. Basım, Can Sanat Yayınları, 2021)	Derya Akküş (1. Basım, Maviçatı Yayınları, 2021)

Kaynak metinden seçilen örnek cümleler ile bu cümlelerin erek metinlerdeki çevirileri dikkatle incelenmiş, çeviri yöntemlerini somut örneklerle ortaya koyabilmek amacıyla karşılaştırmalı bir analiz yöntemi benimsenmiştir. Bu kapsamda, her bir örnek, Peter Newmark'ın çeviri yöntemleri doğrultusunda değerlendirilmiş ve yöntemlerin uygulamadaki yansımalarını gösterecek nitelikteki örnekler özenle seçilerek çalışmaya dâhil edilmiştir. Kaynak metinden belirlenen örnekler erek metinlerdeki karşılıklarıyla çözümlenerek Peter Newmark'ın kaynak dil odaklı çeviri yöntemleri olan sözcüğü sözcüğüne, sözdizimsel, sadık, anlamsal çeviri ile erek dil odaklı çeviri yöntemleri olan uyarlama, serbest, deyimisel ve iletişimsel çeviriye göre incelenmiş ve üçüncü bölüm olan çözümlemede bu metinlerin tablolar şeklinde analizi verilmiştir.

Çözümleme

Bu bölümde örnekleme yer alan kaynak metindeki tümceler ve karşılıkları ele alınarak çeviri yöntem ve işlemlerini belirlemeye yönelik bir çözümleme yapılmıştır.

Tablo 2

Kaynak Metin	Ç1	Ç2	Ç3
Voilà ce qui s'appelle avoir des oreilles d'avoué, s'écria la vicomtesse. Mon cher Derville, comment avez-vous pu entendre ce que je disais tout bas à Camille ? (7)	Vikontes: “Avukat kulağı diye buna derler” dedi. “Azizim Derville, Camille’e hafiften hafife söylediklerimi nasıl da duyduunuz?” (32)	“İşte buna tam da avukat kulağı denir,” diye karşılık verdi vikontes. “Sevgili Derville, Camille’e iyice alçak bir sesle söylediğim şeyi nasıl duyabildiniz?” (12)	“Bir avukatın kulakları da her şeyi duyuyor!” diye bağırdı Vikontes. “Sevgili Derville, fısıldayarak Camille’ye ne dediğimi nereden bildiniz?” (6)

Ç1 – Uyarlama Çeviri

Kaynak metindeki ifadelerin bağlam ve anlam açısından doğru bir şekilde aktarıldığı görülmektedir. “Avukat kulağı diye buna derler” ifadesi, kaynak metindeki “Voilà ce qui s'appelle avoir des oreilles d'avoué” cümlesinin doğrudan ve anlam bütünlüğünü koruyacak şekilde çevrildiği tespit edilmiştir. Cümle yapısı, anlamdan sapmadan erek dile aktarılmış ancak biraz daha doğal bir ifade kazandırılmıştır. Böylelikle bu çeviride uyarlama çeviri yöntemi kullanıldığı değerlendirilmektedir.

Ç2 – Uyarlama Çeviri

Ç1’de olduğu gibi Ç2’de bağlam ve anlam açısından erek metne uygun bir çeviri yaptığı görülmektedir. Bu nedenle çevirmenin uyarlama çeviri yöntemini tercih ettiği düşünülmektedir.

Ç3 – İletişimsel Çeviri

Kaynak metindeki anlam korunduğu ancak cümlelerin daha akıcı ve doğal bir Türkçeye ifade edildiği görülmektedir. “Bir avukatın kulakları da her şeyi duyuyor!” ifadesi, Fransızcadaki “Voilà ce qui s'appelle avoir des oreilles d'avoué” cümlesinin birebir çevirisi yerine, anlamın erek dilde yaygın bir söyleyişle aktarılmasıyla oluşturulduğu düşünülmektedir. “Fısıldayarak Camille’ye ne dediğimi nereden bildiniz?” gibi bir ifade kullanılması, metni daha doğal ve erek kültüre uygun hâle getirmektedir. Bu nedenle çevirmenin iletişimsel çeviri yöntemiyle çevirdiği düşünülmektedir.

Tablo 3

Kaynak Metin	Ç1	Ç2	Ç3
--------------	----	----	----

Madame de Grandlieu, rentrée en France avec la famille royale, était venue habiter Paris, où elle n’avait d’abord vécu que de secours accordés par Louis XVIII sur les fonds de la Liste Civile, situation insupportable. (9)	Kral ailesiyle birlikte Fransa’ya dönen Mme de Grandlieu, gelip Paris’e yerleşmişti. Önceleri, XVIII. Louis’nin yardım ödeneğinden aldığı parayla dayanılmaz bir darlık içinde yaşamıştı. (32)	Fransa’ya kraliyet ailesiyle geri dönen Madam de Grandlieu, Paris’e yerleşmişti, önceleri, XVIII. Louis’nin Liste civile* ödeneğinden tahsis ettiği yardımlarla yaşamıştı ki bu da katlanılmaz bir durumdu. (13)	Madam de Grandlieu, Fransa’ya kraliyet ailesiyle döndüğünde Paris’e geldi ve ilk başta XVIII. Louis tarafından ona bahşedilen bir maaş ile yaşadı. (6)
---	--	--	--

Ç1 – Uyarlama Çeviri

Kaynak metnin sözcük sırasının ve yapısının mümkün olduğunca korunduğu görülmekle beraber kaynak metinde iki cümlemin “où” bağlacı ile açıklandığı yerde çevirmenin bu açıklamayı bağlaç kullanmadan yaptığı görülmektedir. “Önceleri, XVIII. Louis’nin yardım ödeneğinden aldığı parayla dayanılmaz bir darlık içinde yaşamıştı.” ifadesini çevirmenin, erek dilde doğal bir biçimde anlaşılması için uyarlama yaparak aktardığı düşünülmektedir. Bu nedenle çevirmenin uyarlama çeviri yöntemi kullandığı değerlendirilmektedir.

Ç2 – Sözdizimsel Çeviri

Çevirmen tarafından kaynak metnin sözdiziminin bire bir korunarak çevrildiği görülmektedir. “Fransa’ya kraliyet ailesiyle geri dönen Madam de Grandlieu, Paris’e yerleşmişti, önceleri, XVIII. Louis’nin Liste civile* ödeneğinden tahsis ettiği yardımlarla yaşamıştı ki bu da katlanılmaz bir durumdu.” ifadesi, kaynak metnin yapısını bozmadan, doğrudan Türkçeye aktarılmıştır. Nitekim “liste civile” ifadesinin yanına “*” işareti konularak dipnotta ifadenin açıklandığı görülmekte ve bu durumun da çevirmenin kaynak metindeki ifadenin korunması gerektiği kaygısı güttüğünü düşündürmektedir. Yapısal olarak kaynak metne yakın bir çeviri olduğu için sözdizimsel çeviri yöntemiyle aktarıldığı değerlendirilmektedir.

Ç3 – Anlamsal Çeviri

“... Paris’e geldi ve ilk başta XVIII. Louis tarafından ona bahşedilen bir maaş ile yaşadı.” cümlesindeki kaynak metinde geçen “Liste Civile” ifadesinin erek dilde daha doğal karşılanabilecek şekilde (ona bahşedilen bir maaş) çevrildiği görülmektedir. Çevirmen tarafından “bahşedilen bir maaş” ifadesi, “yardım” veya “ödenek” yerine tercih edilerek metin daha akıcı hâle getirilmiştir. Böylelikle bu çeviride anlamsal çeviri yöntemi kullanıldığı düşünülmektedir.

Tablo 4

Kaynak Metin	Ç1	Ç2	Ç3
--------------	----	----	----

Encouragé par ce succès, il chicana si bien je ne sais quel hospice, qu'il en obtint la restitution de la forêt de Grandlieu. (9)	Bu başarısından yüreklenerek, bilmem hangi yönetimle öyle bir davaya girişti ki Liceney ormanını da geri almayı başardı. (33)	Bu başarının verdiği cesaretle, hangisi bilmem ama bir bakımevine de dava açarak Grandlieu Ormanı'nı da geri alma hakkını kazandı. (13)	Bu başarıyla cesaretlenerek Orman Lisansının iade edilmesi için bir kurumu ya da kuruluşu yasal safhatalar kullanarak bunu yapmaya zorlamıştı. (6)
---	---	---	--

Ç1 – Anlamsal Çeviri

Kaynak metnin anlamı ve bağlamı mümkün olduğunca korunmuş fakat “hospice” (bakımevi / yardım kurumu”) sözcüğü “yönetim” şeklinde genel bir terimle ve “la forêt de Grandlieu” sözcüğü de “Liceney ormanı” şeklinde farklı bir terimle çevrilmiştir. Bu nedenle çevirmenin anlamsal çeviri yöntemiyle çevirdiği değerlendirilmektedir.

Ç2 – Sadık Çeviri

Cümlelerin yapısı, sözdizimi açısından mümkün olduğunca kaynak metne bağlı kalınarak çevrildiği gözlemlenmiştir. Ç2, “hospice” sözcüğünü “bakımevi” ve “la forêt de Grandlieu” sözcüğünü “Grandlieu Ormanı” şeklinde çevirerek anlamsal bir bütünlük oluşturmuştur. Yapısal olarak kaynak metne yakın bir çeviri olduğu için sadık çeviri yöntemi kullanıldığı düşünülmektedir.

Ç3 – Serbest Çeviri

Çevirmen, “orman lisansı”, “bir kurum ya da kuruluşu” ve “yasal safhatalar” gibi ifadelerle kaynak metni yorumlayarak erek dilde daha açıklayıcı ve vurgulu hale getiren bir çeviri metni ortaya koymaktadır. Anlamdan ödün vermeden kaynak metnin anlatım tarzını doğal bir Türkçeye uygun hâle getirmeye çalıştığı için çevirmenin serbest çeviri yöntemi kullandığı değerlendirilmektedir.

Tablo 5

Kaynak Metin	Ç1	Ç2	Ç3
Saisirez-vous bien cette figure pâle et blafarde, à laquelle je voudrais que l'académie me permît de donner le nom de face lunaire, elle ressemblait à du vermeil décoré ?	Bilginlerin izniyle ay yüzlü diyebileceğim bu donuk ve soluk yüzü düşleminizde canlandırabilecek misiniz, bilmem. Yaldızı dökülmüş gümüşe benziyordu. (34)	Akademi'nin izniyle ablak diyebileceğim, yaldızı dökülmüş altın kaplama gibi rengi solmuş bu yüzü gözünüzün önüne getirebilecek misiniz? (15)	“O soluk ve hastalıklı yüzü, gözünüzün önüne getirebiliyor musunuz? Keşke okul böylesi yüzler için ay parçası diye lakap takmama izin verseydi. Adamın yüzü, altın yaldızlı gümüş gibiydi ama yaldızı sökülmüştü. (8)

Ç1 – Anlamsal Çeviri

Kaynak metindeki “l'académie” ifadesinin çevirmen tarafından “bilginlerin izniyle” olarak biraz yorumlayıcı fakat anlam olarak resmî/otoriter bilim çevresini

çağrıştırmak aktarıldığı düşünülmektedir. “Face lunaire” ifadesi “ay yüzlü” ve “figure pâle et blafarde” ifadesi “donuk ve soluk yüz” şeklinde anlamının tam aktarıldığı, “vermeil dédoré” ifadesi de “yaldızı dökülmüş gümüş” yani “altın kaplaması soyulmuş gümüş” şeklinde anlamının doğru bir biçimde verilerek çevrildiği görülmektedir. Anlamın aktarılması önceliklendirildiği için bu metnin çevirmen tarafından anlamsal çeviri yöntemine başvurulmasıyla çevrildiği belirlenmiştir.

Ç2 – Uyarlama Çeviri

Erek okur odaklı çeviri yapıldığı görülmektedir. Çevirmenin “Face lunaire” ifadesini “ablak” olarak çevirdiği ve bu sözcüğün Türkçede hafif yuvarlak ve dolgun bir yüzü temsil ettiği bilinmektedir. Sözcüğün tam karşılığı verilmemiş olsa da ablak sözcüğüyle bir tür “yuvarlak, soluk yüz” vurgusu olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan “figure pâle et blafarde” ifadesinin “rengi solmuş bu yüz” şeklinde çevrildiği ve anlamın eksik aktarıldığı tespit edilmiştir. Öte yandan “l’académie” ve “vermeil dédoré” ifadelerinin bire bir aktarıldıkları da görülmektedir. Bu bilgiler ışığında Ç2’nin uyarlama çeviri yöntemine başvurarak çeviri yaptığı belirlenmiştir.

Ç3 – Serbest Çeviri

Kaynak metindeki anlam korunmuş, ancak ifadeler erek dilde daha akıcı ve doğal bir yapıya dönüştürülmüştür. Çevirmen, “O soluk ve hastalıklı yüzü, gözünüzün önüne getirebiliyor musunuz?” ifadesinde “cette figure pâle et blafarde” kısmının anlamını bozmadan cümleye hastalıklı vurgusunu ekleyerek bir betimleme yapmıştır. “L’académie” ifadesine “okul”, “elle ressemblait à du vermeil dédoré” ifadesini de “adamın yüzü, altın yaldızlı gümüş gibiydi ama yaldızı sökülüyordu” şeklinde kaynak metindeki benzetmeyi Türkçede daha doğal ve anlatımı güçlendirecek bir biçimde aktarmıştır. Bu nedenle, çevirmenin aktarımda erek dile uyarlamaya yönelik bir tutum sergilediği için serbest çeviri yöntemiyle çeviri yaptığı düşünülmektedir.

Tablo 6

Kaynak Metin	Ç1	Ç2	Ç3
– Non, de par tous les diables, m’écraie-je, ce sera moi. Je me couperais la main plutôt que d’écorcher le monde ! (46)	“Hayır, olamaz ! “ diye bağırdım. “Ben ödeyeceğim. Başkalarını soymaktansa elimi keserim daha iyi.” (54)	Sesimi yükselterek “Hayır, öyle şey olmaz,” dedim. “Ben ödeyeceğim. İnsanları söğüşleyeceğime para sıkıntısı çekerim !” (36)	“Hayır, asla öyle olmayacak!” diye bağırdım. “Ödemeyi ben yapacağım. İnsanlara güvenmektense elimi keserim daha iyi.” (29)

Ç1 – İletişimsel Çeviri

Çevirmen, yazarın kaynak kültürde yarattığı etkinin aynısını erek kültürde koruyarak çeviri yaptığı düşünülmektedir.

“Non, de par tous les diables” → “Hayır, olamaz!”

“Ce sera moi” → “Ben ödeyeceğim.”

“Je me couperais la main plutôt que d’écortcher le monde” → “Başkalarını soymaktansa elimi keserim daha iyi.” Bu çeviri cümlelerinin tamamının bire bir çeviriden çok Türkçeye uyarlanarak çevrildiği belirlenmiştir. Bu nedenle çevirmenin iletişimsel çeviri yöntemini tercih ettiği değerlendirilmektedir.

Ç2 – Deyimsel Çeviri

Kaynak metindeki “Je me couperais la main...” ifadesinin çevirmen tarafından “...para sıkıntısı çekerim!” şeklinde ve “d’écortcher le monde” ifadesinin de “insanları söğüşlemek” şeklinde aktararak deyimsel çeviri yöntemiyle çeviri yaptığı düşünülmektedir.

Ç3 – Serbest Çeviri

Kaynak metindeki “écortcher le monde” ifadesi “insanlara güvenmek” olarak çevrilmiş, ancak “écortcher” sözcüğünün Fransızcada güvenmek anlamı vermediği LeRobert internet sözlüğü incelenerek tespit edilmiştir. Nitekim “insanlara güvenmektense” ifadesi cümlede olumsuz bir anlam katarken, kaynak metinde bu ifade “insanları sömürmektense” şeklinde olup olumlu anlamda kullanılmaktadır. Bu cümlede çevirmenin uyarlama yaptığı ve serbest çeviri yöntemine başvurduğu düşünülmektedir.

Tablo 7

Kaynak Metin	Ç1	Ç2	Ç3
Tu es mon exécuter testamentaire, prends ce que tu voudras, mange: il y a des pâtés de foie gras, des balles de café, des sucres, des cuillers d’or. Donne le service d’Odiot à ta femme. (108)	“Vasiyetnamemin gereklerini sen yerine getireceksin. İsteddiğini al, ye; pate de foie gras var, kahve, şeker balyaları, altın kaşık paketleri var. Odiot'nun sofrası takımlarını karına ver.” (85)	“Sen benim vasiyetimi yerine getirecek kişisin, istediğini al, ye: Kaz ciğeri ezmeleri, kahve çuvalı, şekerler, altın kaşıklar. Odiot'nun* sofrası takımlarını karına ver.” (75)	Sen, benim icra memurumsun, nasıl istersen öyle yap, kendin karar ver. Şurada Strasburg turtaları, çuvalar dolusu kahve, seker ve altın kaşıklar var. Bunları karına götür. (66)

Ç1 – Sadık Çeviri

Çevirmen tarafından kaynak metindeki “Pate de foie gras” ifadesi çevrilmeden bırakılmış, diğer “des balles de café, des sucres, des cuillers d’or” ifadelerinin “kahve, şeker balyaları, altın kaşık paketleri” şeklinde bire bir çevrildiği görülmektedir. Yapısal olarak kaynak metne yakın bir çeviri olduğu için sadık çeviri yöntemi kullanıldığı tespit edilmiştir.

Ç2 – Anlamsal Çeviri

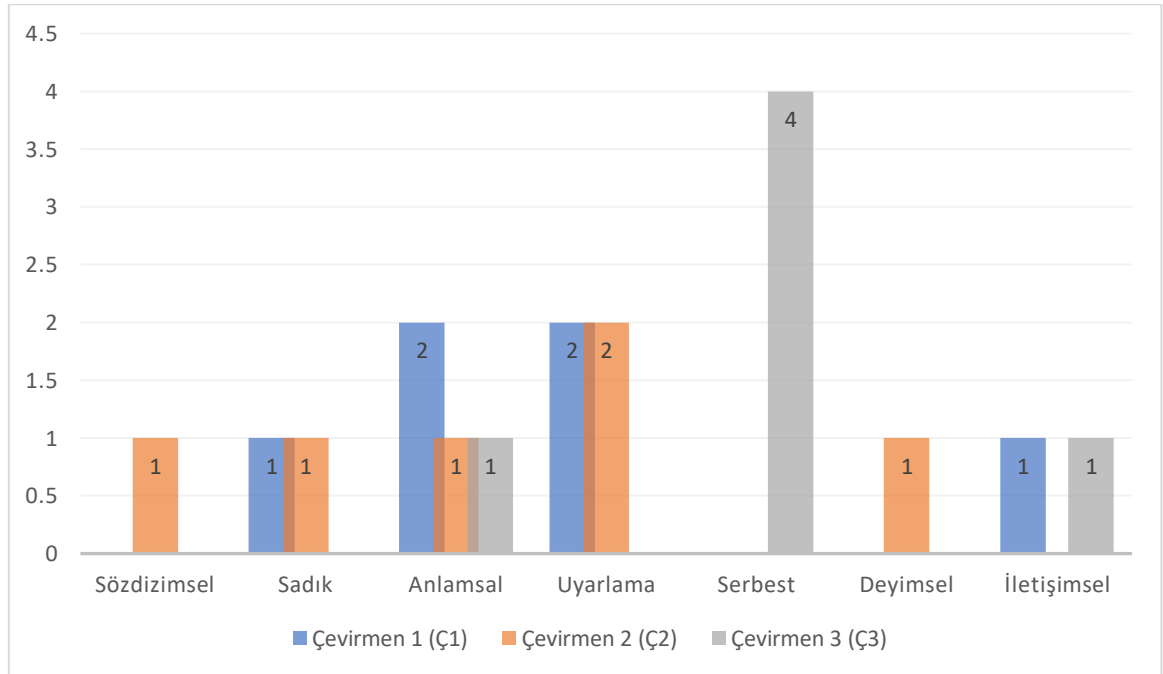
Kaynak metnin anlamı ve bağlamının mümkün olduğunca korunarak çevrildiği görülmektedir. “Le service d’Odiot” ifadesi, “Odiot'nun sofrta takımları” şeklinde Türkçeye aktarılmıştır. Ayrıca çevirmen, “Odiot'nun” ifadesinin yanına “*” işareti koyarak ifadenin daha anlaşılır olması için dipnotta sözcüğü açıklamıştır. Bu nedenle çevirmenin anlamsal çeviri yöntemini uyguladığı öngörülmektedir.

Ç3 – Serbest Çeviri

Erek metindeki “Strasburg turtaları” ifadesi, “pâtés de foie gras”nın bire bir karşılığını olmamasına rağmen çevirmen, kültürel olarak daha anlaşılır bir karşılık olarak tercih etmiştir. Ayrıca “Odiot’nun sofrta takımları” ifadesi erek metinde atlanıp “bunları karına götür” denilerek kültüre özgü bir öge çeviriden çıkarılmıştır. Çevirmenin yaklaşımının erek okur öncelikli olmasından dolayı serbest çeviri yöntemi uyguladığı değerlendirilmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışmada, üç farklı çevirmenin (Ç1, Ç2, Ç3) gerçekleştirdiği çeviri metinleri, Newmark’ın kaynak dil odaklı ve erek dil odaklı çeviri yöntemleri doğrultusunda tablolar oluşturularak incelenmiş ve çevirmenler tarafından hangi çeviri yöntemlerinin daha sık kullanıldığı tespit edilmiştir.

Şekil 1. Çevirmenlerin Kullandıkları Çeviri Yöntemleri

İncelenen metinler doğrultusunda, Çevirmen 1 (Ç1)'in anlamsal çeviri ve uyarlama çeviri yöntemlerini ağırlıklı olarak tercih ettiği tespit edilmiştir. Nitekim kültürel öğelerin erek okuyucu tarafından daha kolay anlaşılabilmesi için bazı sözcük ve ifadeleri

değiştirdiği, yer yer daha açık ifadeler tercih ettiği gözlemlenmiştir. Bu nedenle Ç1'in erek okur odaklı çeviri yaptığı belirlenmiştir. Çevirmen 2 (Ç2) ise genel olarak uyarlama çeviri yöntemine bağlı kalarak çeviri yapmıştır. Ç2'nin çevirilerinde erek okur öncelikli çeviri yaptığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte çevirmen, kaynak metindeki kültürel öğeleri açıklayıcı dipnotlar ekleyerek desteklemiş, ancak anlam bütünlüğünü doğrudan etkilemeyecek küçük uyarlamalar da yapmıştır. Çevirmen 3'ün (Ç3) ise serbest çeviri yöntemini benimseyerek çeviri yaptığı görülmektedir. Çeviri süreçlerinde kaynak metni bire bir aktarmaktan ziyade erek dilde daha doğal ve akıcı bir metin oluşturmayı amaçladığı, bunun için metni daha özgür bir biçimde yorumladığı ve gerektiğinde eklemeler veya çıkarmalar yaptığı tespit edilmiştir. Özellikle kültürel öğelerin bazı çevirilerde çıkarıldığı, bazı ifadelerin erek okuyucu için daha anlaşılır hâle getirildiği görülmüştür.

Bu çalışmada üç araştırma sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır. İlk olarak, Peter Newmark tarafından tanımlanan kaynak dil odaklı (sözcüğü sözcüğüne, sözdizimsel, sadık, anlamsal çeviri) ve erek dil odaklı (uyarlama, serbest, deyimisel, iletişimsel çeviri) çeviri yöntemlerin çeviri tercihleri üzerindeki etkisi ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Bu doğrultuda, çevirmenlerin metin üzerinde yaptıkları stratejik seçimler, belirlenen kuramsal çerçeveye göre sistematik biçimde analiz edilmiştir. Yapılan analizler doğrultusunda çevirmenlerin erek dil odaklı ve erek okur öncelikli çeviri yaptıkları tespit edilmiştir. Nitekim bu tercihin nedeni olarak çevirmenlerin, kaynak metnin bağlamının erek kültür okuyucusunda aynı etkiyi yaratmak amacı taşıdığı düşünülmektedir.

İkinci olarak, incelenen örneklerde çevirmenlerin en çok anlamsal, uyarlama ve serbest çeviri yöntemleri tercih ettikleri belirlenmiştir. Özellikle uyarlama ve serbest çeviri yöntemleri, erek metinde anlamın akıcılığını ve okuyucuya yönelik etkililiğini sağlamak amacıyla sıkça tercih edilmiştir. Bununla birlikte, bazı örneklerde anlamsal çeviri gibi kaynak metne bağlılığı esas alan yöntemin de kullanıldığı görülmüştür. Bu da çevirmenlerin, metindeki içerik, bağlam ve işlev doğrultusunda yöntem tercihlerinde esneklik gösterdiğini ve durumsal farkındalıkla hareket ettiğini göstermektedir.

Son olarak kaynak dil odaklı yöntemler, biçimsel ve yapısal bağlılığa öncelik verirken erek dil odaklı yöntemler, anlamın erek okuyucuya doğal, anlaşılır ve etkili biçimde aktarılmasını esas almaktadır. Bu temel fark, çeviri süreçlerinde yöntem seçimini doğrudan etkilemekte ve çevirmenin metne yaklaşım tarzını belirlemektedir. Kaynak metnin biçimini ve sözdizimini koruma amacı güden yaklaşımlar, genellikle metnin özgün yapısını yansıtmak isteyen çevirmenler tarafından tercih edilirken, erek dilde daha işlevsel, anlaşılır ve kültürel olarak uyumlu bir metin oluşturmak isteyen çevirmenler ise daha çok erek dil odaklı yöntemlere yönelmektedir. Elde edilen bulgular neticesinde de çevirmene özgü yöntem seçimlerin, kaynak ve erek dil odaklı yaklaşımlar çerçevesinde nasıl şekillendiğini göstermesi bakımından çeviribilim alanına önemli katkı sunacağı düşünülmektedir.

Çeviri eğitimi açısından bakıldığında, çeviri sürecinde stratejik bilinç geliştirmenin önemine işaret eden bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Çevirmen adaylarının farklı

çeviri yöntemlerini uygulamalı olarak deneyimlemeleri, çeviri sırasında bilinçli tercihler yapmalarına olanak tanıyabilecektir. Bu bağlamda çeviri öğretimi kapsamında, çevirmenlerin hangi bağlamda hangi yöntemi tercih ettiğini analiz etmeye yönelik karşılaştırmalı çalışmaların artırılması, öğrencilere çeviri yöntemlerini daha bilinçli bir şekilde seçme ve uygulama becerisi kazandıracaktır. Ayrıca, çeviri yöntemlerinin belirlenmesinde metin türünün oynadığı rolün altının çizilmesi, çeviri öğretiminde metin türüne dayalı yaklaşımların önemini vurgulamaktadır. Özellikle edebî çeviri, teknik çeviri ve kültürel öğeler içeren metinlerin çevirisi gibi farklı bağlamlarda çevirmenin nasıl bir yaklaşım benimsediğini değerlendiren çalışmalar, çeviri eğitimi açısından değerli bir yol gösterici olacaktır.

Sonuç olarak bu çalışma, çevirmene özgü çeviri yöntemlerinin nasıl şekillendiğini ve bu yöntemlerin çeviri eğitimi süreçlerinde nasıl kullanılabileceğini göstermesi açısından hem çeviribilim hem de çeviri öğretimi alanlarına katkı sağlayacak niteliktedir. Çeviri eğitiminin yalnızca kuramsal bilgilerle değil, yöntemi farkındalığı geliştiren uygulamalı çalışmalarla desteklenmesi, çevirmen adaylarının bağlam temelli ve bilinçli kararlar alabilen çevirmenler olarak yetişmesine katkıda bulunacaktır.

Kaynakça

- Balzac, H. (1845). Gobseck. Québec : La Bibliothèque Électronique.
- Balzac, H. (2019). Tefeci Gobseck. (1. Basım) (Çev: V. Günyol). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Balzac, H. (2021). Tefeci Gobseck. (2. Basım) (Çev: Ü. M. Altan). İstanbul: Can Sanat.
- Balzac, H. (2021). Tefeci Gobseck. (1. Basım) (Çev: D. Akküç). İstanbul: Maviçatı Yayınları.
- Cary, E. (2008). Nasıl çevrilmeli? (Çev. M. Rifat ve S. Rifat). İçinde M. Rifat (Edt.), Çeviri seçkisi II: çeviri (bilim) nedir? (ss. 55-60). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Catford, J. C. (1965). A linguistic theory of translation. London: Oxford University Press.
- Güzelel, A. ve Süverdem, F. B. (2023). Kamp Arkadaşları adlı eserdeki kültürel öğelerin çevirisinin Peter Newmark'ın çeviri stratejileri ışığında incelenmesi. Gazi Türkiyat, 32, 81-99.
- Holmes, J. (2008). Çeviribilimin adı ve doğası. İçinde M. Rifat (Edt.), Çeviri seçkisi II: çeviri (bilim) nedir? (ss. 107-119). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Jakobson, R. (1959). Çevirinin dil(bilim)sel özellikleri üstüne. (Çev: Ömer B. Albayrak). İçinde M. Rifat (Edt.), Çeviri seçkisi II: çeviri (bilim) nedir? (s. 61-66). İstanbul: Sel Yayıncılık
- Morsy, T. A. (2019). Newmark'ın çeviri yöntem ve stratejileri bağlamında Teneke romanının Arapça çevirilerinde yerel kültür unsurlarının aktarımı üzerine bir inceleme. Turkish Studies (Elektronik), 14(4), 2595-2624. doi.org/10.29228/TurkishStudies.22872
- Mounin, G. (1963). Les problèmes théoriques de la traduction. Gallimard, Paris.
- Newmark, P. (1988). A textbook of translation. Prentice Hall International.

- Nida, E. (1964). *Towards a science of translation*. Leiden: E. J. Brill.
- Özbakır, F. (2023). Toni Morrison'un *Sevilen* adlı eserinin Newmark'ın çeviri yöntem ve stratejileri çerçevesinde değerlendirilmesi. *Abant Journal of Translation and Interpreting Studies*, 1(1), 24-33.
- Özyön, A. (2014). Çeviri sürecine kaynak metin odaklı yaklaşım. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 2(2), 17-24.
- Raková, Z. (2021). Çeviri kuramları. (2. Baskı) (Çev: Y. Polat). Ankara: Delta Kültür Yayınevi.
- Vinay, J. P. ve Darbelnet, J. (1958). *Stylistique comparée du français et de l'anglais: Méthode de traduction*. Bibliothèque de stylistique comparée sous la direction de A. Malblanc. Paris: Didier.
- Yazıcı, M. (2005). Çeviribilimin temel kavram ve kuramları. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Yıldırım, C. (2015). Amin Maalouf'un Afrikalı Leo ve Semerkant romanlarında kültürel unsurların çevirisi üzerine bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)* Volume: 8, Issue: 39, 221-232.
- Le Robert. (n.d.). Écorcher. In *Dictionnaire Le Robert*. Erişildi Ocak 20, 2025, şuradan <https://dictionnaire.lerobert.com/definition/ecorcher>

Çatışma beyanı: Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederler.